

undersøge Forstens kontakter til udlandet. Med de mange besøg i udenlandske arkiver og med det billede af personligheden Forsten, som bogen giver, måtte man på forhånd forvente, at Forsten både havde skrevet og modtaget en stor korrespondance, som kunne have vist betydningen af et begyndende tværnationalt videnskabeligt miljø. Når den russiske og sovjetiske skandinavistiks historie skal skrives, bør dette aspekt ydes fuld retfærdighed.

Knud Rasmussen

MATS ROLÉN: Skogsbygd i omvandling. Studier kring befolkningsutveckling, omflyttning och social rörlighet i Revsunds tingslag 1820–1977. Acta Universitatis Upsaliensis. Uppsala, 1979. 301 s. Sv. kr. 95.

Gennem denne doktorafhandling fra 1979 har Mats Rolén villet undersøge, hvorledes et norrländsk skovbygds-område i det sydøstlige Jämtland, Revsunds tingslag, udviklede sig over en periode på ikke mindre end 157 år, nærmere bestemt perioden 1820–1977. Det er her forf.s hypotese, at de sociale og økonomiske forhold i området så sent som i 1960'-og 1970'erne klart afspejlede de dybtgående ændringer, savværksindustrialiseringen i 2. halvdel af det 19. århundrede afstedkom.

Forud herfor levede den lokale befolkning af de indtægter, den kunne få fra jordbruget og fra skovbruget. Efter 1850 trængte store savværker ind i området og forpagtede rettighederne til træhugst. Samtidig fik bønderne arbejde ved savværkerne, og den oprindelige naturaløkonomi afløstes af en moderne pengeøkonomi. Denne udvikling nåede sit højdepunkt i Revsund 1860–74. I næste delperiode 1875–1919 gik savværkerne over til at opkøbe de lokale land- og skovbrugsejendomme, og bønderne blev nu forpagtere i stedet for ejere. Disse massive skovopkøb blev dog forbudt i 1906, efter at man i årevis havde debatteret de uheldige virkninger af savværksinteressernes fremfærd, specielt i Norrland.

Udbygningen af jernbanenettet 1876–86 havde i forening med overgangen til dampkraft på savværkerne tilvejebragt de nødvendige forudsætninger for en industriel udvikling. De øgede beskæftigelsesmuligheder inden for skovindustrien som ved jernbanebyggeriet fik befolkningstallet i de 5 sogne, Revsund tingslag omfatter, til at stige fra 3.102 i 1850 til 9.136 tres år senere. Da det naturligt nok var unge mænd, som udgjorde hovedparten af tilflytterne, steg fødselstallet i takt med væksten i tilvandringen. Det fik langsigtede virkninger for befolkningsstrukturen og dermed for beskæftigelsesforholdene, især da svensk savværksindustri løb ud i afsætningsvanskeligheder i mellemkrigsårene. Derved blev udvandringen til Nordamerika også i 1920'erne et vigtigt alternativ til de noget usikre forhold i det lokale område. Fra 1857 var her skabt en tradition for Amerikaudvandring, men modsat den svenske emigration som helhed når tallene for Jämtland – og for Norrland som helhed – først deres højdepunkt efter 1900. Mats Roléns undersøgelse viser tydeligt, at det især var jord- og skovbrugsarbejdere, som tog billetten til Amerika. Derved korrigerer han på et vigtigt punkt den opfattelse, som såvel Norrlandskomiteén (betænkning 1904) og Emigrantutredningen (betænkning 1908–13) fremførte: at det især var de svenske jordbrugergrupper, som puffet frem af agrare push-effekter kapitulerede over for Amerikas forenede tiltrækningskræfter.

Rolén tager også forbehold over for et andet *dictum* i Sveriges moderne historie: at et områdes vandringsmønster er forbavsende konstant i forhold til såvel nære som fjerne positioner (f.eks. kulturgeografen Torsten Hägerstrands Asby-undersøgelse i Svensk Geografisk Årsbok, 1947). Til 1875 udviser flytningsmønstret i Revsund helt konventionelle træk, hvor vandring over kortere afstande dominerer. Derefter udvides det mulige flytningsområde ret dramatisk til at omfatte hele Sverige plus oversøiske destinationer. Da

tilvandringen til området ebber ud efter 1900, forenkles vandringmønstret tilsvarende. Det er iflg. Rolén ikke folks erfaringsverden, som skrumper ind, men deres faktiske muligheder for at finde passende beskæftigelse. Efter 1910 går i øvrigt en stor del af bortvandringen til Stockholm, Mälardalen og Bergslagsområdet, hvor den fremvoksende industri bød på gode beskæftigelsesmuligheder. De strukturelle ændringer i Revsunds land- og skovbrug efter 1940 satte yderligere skub i bortvandringen, og det er først med 1970'ernes arbejdsmarkeds-politik med dens betoning af egnudviklende tiltag, som i nogen grad har formået at hæmme denne udvikling.

Rolén karakteriserer sit arbejde (s. 24) som et problemorienteret mikrostudie, hvis resultater ikke mindst skulle være til gavn og glæde for den lokale befolkning. Deres selvforståelse skulle herigennem få en historisk dimension. Der er da heller ingen tvivl om, at han gennem sin solide og velunderbyggede skildring af Revsund-områdets udvikling 1820–1977 har fået kortlagt såvel de bestemmende kræfter i processen som den lokale befolknings instinktive reaktion herpå. Det er straks vanskeligere at se, hvorledes udviklingen i det omgivende samfund afspejler sig i det lokalhistoriske udviklingsmønster. Var beboerne i området små og viljeløse brikker i et større puslespil, eller havde de muligheder for at ændre udviklingen? Det er meget fortjenstfuldt, at en dygtig forsker som Mats Rolén sætter sig som mål at kortlægge en økonomisk og social virkelighed så tæt, som her er sket. Men det kan føles en anelse utilfredsstillende, når Revsund-folkene så at sige reduceres til at være historiske statister, som lader sig dirigere hid og did på savværkskapitalens mindste vink.

Erik Helmer Pedersen

NYESTE TID

E. H. Carr: Den russiske revolusjon fra Lenin til Stalin. Sovjet-Rusland 1917–1929. Oversettelse og introduksjon ved JENS PETTER NIELSEN. Universitetsforlaget Oslo-Bergen-Tromsø, 1980. 213 sider.

Denne oversættelse til norsk af den britiske historikers *The Russian Revolution from Lenin to Stalin 1917–1929* (MacMillan, London 1979) er et koncentrat af den nyligt afdøde Carrs livsværk: de 14 bind i *A History of Soviet Russia* indeholdende flere tusinde sider om den sovjetiske udvikling fra bolsjevikkernes magtovertagelse og frem til Stalins 'revolution fra oven'. Ingen, der vil beskæftige sig seriøst med Sovjetunionens historie i denne periode kan komme uden om Carrs bøger, hvad man så i øvrigt måtte mene om deres styrke og svagheder. Det foreliggende koncentrat er i hele sit indhold og sin form på det nøjeste en afspejling af 14 binds-værket.

Som det fremgår af titlen, er 'revolution' for Carr ikke så meget den dramatiske magtovertagelse i oktober/november 1917, men hele den 12 års periode hvor det revolutionære regime konsoliderede sig og – efter Carrs opfattelse – lagde de oprindelige revolutionære utopier på hylden. Carrs interesse ligger ikke i det dramatiske, det voldeligt omstyrte, det nedbrydende, men derimod i det konsoliderende, opbyggende og konstruktive. Tyngdepunktet ligger i en beskrivelse af myndighedernes beslutninger og reaktioner på de problemer, det nye regime blev stillet overfor, både indadtil og udadtil. Det er de nye politiske institutioners historie, udenrigsrelationernes udvikling og opbygningen af planøkonomien der er i centrum.

Det er et karakteristisk træk hos Carr, at han næsten udelukkende bygger på officielle sovjetiske kilder, og næsten ikke inddrager den øvrige forsknings resultater. Hans fortrolig-